

PŘÍRUČKA PRO WALDORFSKÉ NOVÁČKY

Waldorfská Aktivita při waldorfských třídách ZŠ Dědina, 2018

Obsah

Úvodem. Cíle	3
Historie waldorfského školství	4
Velmi stručný slovník	5
Naše děti	7
Principy waldorfské pedagogiky	8
Organizace výuky	8
Epochové předměty	9
Psaní a čtení	10
Epochové sešity	10
Řemesla a pracovní činnosti	10
Umělecké činnosti	11
Rytmus	11
Jazyky	12
Počítače a informatika	13
Hodnocení	14
Waldorfská pedagogika a média	15
Duchovní stránka	17
Naši rodiče	17
Práce	17
Organizace akcí	18
Třídní schůzky	18
Každý někdy začíná	18
Vzdělávání rodičů	18
Spolek rodičů Waldorfská aktivita, z.s.	19
Anthroposofické okénko / Rudolf Steiner.....	20
Doporučená literatura	21
Webové odkazy	22

Úvodem

Tuto příručku sepsali rodiče žáků waldorfské školy v Písku pro jiné rodiče. Je psána z pohledu rodičů, ne učitelů, a nemá ambice být odborným textem. S laskavým souhlasem jejích autorů byla upravena rodiči žáků waldorfských tříd základní školy Dědina pro potřeby této školy.

Cílem příručky je:

- 1) informovat rodiče, kteří o nástupu svých dětí do waldorfské školy teprve uvažují – ať již jako předškoláci či přestupující
- 2) pomoci uchopit principy, hlavní myšlenky waldorfské pedagogiky a rytmus školy
- 3) připravit na to, co děti a rodiče v průběhu školního roku a celé školní docházky čeká
- 4) pomoci i členům širší rodiny pochopit, že waldorfský systém neohrožuje vzdělání a inteligenci dětí a rozptýlit případné pochybnosti
- 5) ukázat, že děti získají plnohodnotné vzdělání, a díky odlišnému způsobu výuky také další kvality navíc.

Poděkování

Děkujeme všem rodičům a pedagogům, kteří se na přípravě této příručky podíleli.

HISTORIE WALDORFSKÉHO ŠKOLSTVÍ

Ve světě

První školu podle principů rakouského filosofa Rudolfa Steinera založil v roce 1919 průmyslník Emil Molt v německém Stuttgartu pro děti zaměstnanců své továrny. V uplynulých padesáti letech zaznamenalo waldorfské školství podstatný nárůst – ze 77 škol v 17 zemích světa v roce 1960 na 1092 škol v 64 zemích v roce 2017. O univerzalitě tohoto pedagogického směru svědčí také to, že své příznivce nachází na všech pěti kontinentech.

Nejsilněji je zastoupena Evropa s více než 60 % všech waldorfských škol, z nichž přibližně třetina je v Německu, a Severní Amerika, kde se nachází 15 % škol, nicméně dynamický nárůst v posledních letech je zejména v asijských zemích (Čína).

V České republice

První základní waldorfské školy v tehdejším Československu mohly začít vznikat až po změně politického systému v listopadu 1989. V letech 1990–1992 bylo založeno prvních šest škol (v Písku, Příbrami, Ostravě, Praze - Jinonicích, Semilech a Pardubicích).

Postupem času vznikaly školy další, v devadesátých letech probíhalo jejich pokusné ověřování. V současné době si tvoří waldorfské školy, tak jako většina základních škol v ČR, vlastní ŠVP na základě RVP – ZV (Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání).

Školy se sdružují v Asociaci waldorfských škol (<http://www.iwaldorf.cz>).

V současné době (2017) je v ČR 15 základních škol, 4 školy střední a 1 speciální.

Ve waldorfských třídách ZŠ Dědina

Od 2. poloviny 90. let bylo zřejmé, že první pražská waldorfská škola v Jinonicích svou kapacitou zdaleka nestačí poptávce. Koncem 90. let se postupně zformovala rodičovská iniciativa usilující o založení další waldorfské základní školy v Praze. Její snaha vyvrcholila v roce 2000, kdy se díky vstřícnosti radnice Prahy 6 podařilo otevřít první waldorfskou třídu při základní škole T.G. Masaryka v Ruzyni.

Ve školním roce 2002/2003 se radnice jakožto zřizovatel školy rozhodla pro rekonstrukci a následně jiné využití budovy staré ruzyňské školy. Waldorfským třídám bylo nabídnuto připojení k ZŠ Dědina, kde sídlí doposud.

VELMI STRUČNÝ SLOVNÍK NEZBYTNÝCH POJMŮ

Epochy

Epocha je strukturovaný dvouhodinový vyučovací blok. Každá epocha se vyučuje po dobu dvou až čtyř týdnů. Během roku se tedy epochy několikrát zopakují podle rozložení učiva v ročnících. V epochách se vyučují hlavní předměty – psaní, český jazyk, matematika, dějepis atd.

Eurytmie

Eurytmie je pohybové umění úzce svázané s řečí, které ve své **umělecké** formě slouží k vyjádření dramatických či hudebních děl. Ve škole se používá hlavně eurytmie **pedagogická**, která se vyvinula později. Slouží k harmonizaci osobnosti – co je ztuhlé, rozhýbává, co je blátivé, zpevňuje. Napomáhá orientaci v prostoru, k propojování pravé a levé mozkové hemisféry, k zlepšení obratnosti, procvičení hrubé motoriky, která následně ovlivňuje jemnou motoriku, učí naslouchání. Ti, kteří ji vyzkoušeli, viděli, že je to také jakási fyzická geometrie. Třetí formou je **léčebná** eurytmie, které se používá terapeuticky pod vedením studovaného terapeuta. Ve školním roce 2017/2018 se tento typ eurytmie v naší škole nově zavádí – individuálně, podle potřeb konkrétních žáků, ve spolupráci s rodiči.

Eurytmie by se také dala popsat jako něco mezi tancem a harmonizačním cvičením s duchovně morálním podtextem za doprovodu řeči a hudby.

Více viz <http://www.eurytmie.cz/>

Formy

Forma je přesně daný tvar, obrazec, který se kreslí nejčastěji jedním tahem. Může obsahovat rovné i oblé čáry a být různě složitá. Kreslí se různými směry, pravou rukou, levou i oběma rukama, což podporuje spolupráci obou mozkových hemisfér. Předmět Kreslení forem slouží na I. stupni také k nácviku obratnosti a uvolnění dětské ruky, což je nutné dále k výuce psaní. Tato cvičení se dělají i v 1. třídě na všech školách, jen se jim neříká formy a slouží k těm samým účelům.

Ve vyšších ročnících jsou formy stále složitější. Rozvíjejí cit pro prostorovou kompozici, osovou symetrii, geometrickou představivost, pravolevou orientaci i estetické cítění.

Sedmiletí

Waldorfská pedagogika pracuje s pojmem sedmiletí. Každé sedmiletí má svá specifika jak v duševním, tak ve fyzickém vývoji, která jsou učiteli zohledňována. Jednotlivá období si tím pádem žádají rozvinutí konkrétních oblastí.

V prvním sedmiletí, odpovídajícím předškolnímu věku, děti zažívají, že svět je dobrý a děti se učí především nápodobou.

Druhé sedmiletí, jež počítáme od začátku základní školy zhruba do puberty, dává zažít školním dětem, že svět je krásný. Umožňuje jim probudit vlastní aktivitu a touhu znovuobjevit všechny přírodní a světové zákonitosti.

Třetí sedmiletí formuje individualitu dospívajících a utváří jejich aktivní postoj k životu. Zároveň zjišťují, že svět je pravdivý. Tato fáze začíná již koncem základní školy a pokračuje především na středním stupni.

“Životní síla je konečným cílem této školy,
nikoliv obsahy vzdělávání a kvalifikace.”

NAŠE DĚTI

Jako rodiče jsme si vědomi, že školní znalosti jsou pro život důležité, avšak ne jediné podstatné. Vzdělání může našim dětem napomoci získat dobré zaměstnání s dobrým platem, se kterým jde ruku v ruce hmotné zajištění a luxusní požitky. Nicméně lidský vývoj je proměnlivý i život je proměnlivý a přináší rozličné krizové situace (např. ztráta zaměstnání, ekonomická krize, partnerské problémy, nemoc členů rodiny atd.). Ke zvládnutí takových situací nepomůže vzdělání, ale docela jiné a zásadnější životní kompetence (dostatečná sebedůvěra a přiměřené sebevědomí, empatie, ochota učit se novým věcem, morální vlastnosti, flexibilita, schopnost týmové práce, pevná vůle, trpělivost, kritické myšlení, schopnost odlišit důležité od nepodstatného).

Životní dovednosti tedy nejsou v opozici se školními vědomostmi a waldorfská škola se různými způsoby snaží o rozvíjení obou těchto oblastí.

Waldorfská škola byla postavena k podpoře zdravého vývoje všech dětí.

Skladba dětí ve waldorfských třídách je zcela srovnatelná s ostatními školami. To, že tento typ pedagogiky působí léčivě na děti s různými poruchami, je pravdou. Jsou u nás tedy děti z rodin vědomě volících waldorfskou pedagogiku i ty, které přijdou na doporučení pedagogicko-psychologické poradny nebo přijdou z různých důvodů z jiné školy v průběhu školní docházky. Je ale důležité, aby rodiče věděli, co je to waldorfská pedagogika, co obnáší, a aby s ní byli v souladu. Tím se vyhnou možnému zklamání zapříčiněnému mylnými představami o fungování waldorfské školy.

Jako jakákoliv jiná škola musí i waldorfské školy naplnit Rámcový vzdělávací program (RVP). RVP je závazný dokument MŠMT platný pro všechny základní školy jakéhokoli typu. RVP i jiné parametry chodí pravidelně kontrolovat Česká školní inspekce, jejíž zprávy jsou volně dostupné. Záleží pak pouze na typu školy, jak je učivo rozvrženo. Každá škola si vytváří svůj Školní vzdělávací program (ŠVP), který je na vyžádání k dispozici u ředitele školy.

PRINCIPY WALDORFSKÉ PEDAGOGIKY

- stěžejní zásadou je rozvržení učiva s ohledem na celostní vývoj lidské bytosti, zohlednění individuality každého jednotlivce i aktuální situace třídy jako celku
- učení v souvislostech prostřednictvím výuky v epochách
- důraz na vlastní prožitek a zkušenost – věci si osahat, tedy tak, jak to známe již ze 17. století od Komenského (ale málokdo to skutečně dělá)
- práce s rytmem – učivo se tím dostává nejen do hlavy, ale i do těla, čímž se více upevňuje
- podpora spolupráce namísto soutěživosti (soutěž baví pouze vítěze), sociální výchova jednotlivce v kontextu třídního společenství)
- slovní hodnocení a všestranný rozvoj
- všechny předměty mají rovnocenné postavení a učivo je organizováno tak, aby rovnoměrně rozvíjelo nejen hlavu (myšlení), ale i ruce (vůli) a srdce (cítění)

ORGANIZACE VÝUKY

Metody práce waldorfských učitelů vycházejí z vývojových zákonitostí jednotlivých sedmiletí a učivo základních předmětů (např. českého jazyka, matematiky, dějepisu, fyziky a dalších podle ročníků) se realizuje v epochách. Český jazyk a matematika jsou navíc pravidelně vyučovány ještě v procvičovacích hodinách každý týden mimo epochu.

Koncentrované učení v epochách umožňuje probrat látku mnohem intenzivněji, ponořit se do tématu, prožívat ho určitou dobu a pochopit tak jeho podstatu, a to i v mezipředmětových souvislostech.

Epocha představuje první část dne o délce 120 minut, a je tvořena částí **rytmickou** (hra na flétnu; rytmizace říkadel, básní, písní; pohyb; motorická cvičení atd.), hlavní **vyučovací** (učební látka) a **vyprávěcí**. Vyprávění příběhů je neopominutelnou součástí vyučování vůbec. Rytmická a vyučovací činnost posiluje u dětí myšlení a vůli a vyprávění se hluboce dotýká jejich citění.

V první třídě se vyprávějí pohádky, aby dětem pomáhaly upevňovat důvěru v život a uvědomit si sílu dobra a zla. Ve druhé třídě jsou to příběhy zvířat z bajek a legendy o světcích. Ve třetí třídě uslyší děti příběhy ze Starého zákona. Čtvrtou třídou zazní staré germánské mýty a staré pověsti české. Pátá třída děti okouzlí příběhy starověkých civilizací s důrazem na antické Řecko a jeho Odysseu. Starořímské a rytířské příběhy středověku patří do šesté třídy. Daleké obzory před dětmi sedmé třídy otvírá vyprávění na téma zámořských objevů. A osmá a devátá třída povzbuzují jejich přirozenou touhu po smysluplné seberealizaci čtením životopisů významných historických osobností a výjimečných lidí.

Epochové předměty:

- I. **stupeň:** Český jazyk a literatura, Matematika, Člověk a svět (Řemesla, Ze zrna chléb, Stavba domu, Nauka o člověku a zvířatech, Nauka o rostlinách, Staré kultury lidstva, mapy, orientace v prostoru, Česká republika), Kreslení forem.
- II. **stupeň:** Český jazyk a literatura, Matematika, Dějepis, Fyzika, Chemie, Biologie, Zeměpis, Dějiny umění

Na druhém stupni je kladen velký důraz na výuku přírodních věd. Pokus, pozorování probíhajících dějů a jejich zevšeobecnění – takto je názorně přibližována většina probíraných jevů. Žáci se postupně snaží co nejpřesněji a nejvýstižněji popsat sledování probíhajících dějů. Sami, případně i s učitelem, vyvozují vysvětlení fyzikálních a chemických zákonitostí. Fyzikální i chemické výpočty jsou obsahem výuky ve vyšších ročnících. Tento princip je používán i v dalších předmětech.

Ostatní předměty jsou vyučovány v 45 minutových vyučovacích hodinách:

I. stupeň: Německý jazyk , Anglický jazyk, Hudební výchova, Pracovní vyučování, Výtvarná výchova, Tělesná výchova, Eurytmie

II. stupeň: Německý jazyk , Anglický jazyk, Hudební výchova, Pracovní vyučování, Dřevořezba, Kovotepectví, Kreslení forem, Výtvarná výchova, Tělesná výchova, Eurytmie, Informatika

Psaní a čtení

Výuka čtení a psaní je rozložena do prvních tří ročníků. Děti se neučí tolik věcí naráz, mají čas na dozrávání jemné motoriky. To v důsledku vede mimo jiné k menším potížím s dysgrafií (specifická porucha psaní).

Počátek psaní je doprovázen v naší škole osobním prožitkem a vztahem. Děti písmena vyvozují z obrazů. To odpovídá vývojovým možnostem dítěte, které až do devíti let mnohem lépe přijímá živé obrazy než abstrakce (již hotové písmo). Každé písmeno mají spojené s malým příběhem a obrazem, takže ho uloží nejen do hlavy, ale i do srdce a rytmickými hrami i do končetin. Tento zdánlivě zdlouhavý, avšak podstatný proces vede k uložení kvality hlásek až do nitra kostí. Pro psaní, ve kterém se užívá pohyb končetiny, je vlastně třeba připravit celého člověka. Proto se postupně z velkých kreslených forem, přechází k tiskacímu písmu (obvykle psanému voskem nebo křídou), k písmenům malé tiskací abecedy a teprve ve třetí třídě přichází psací písmo. Formy psacího písma (pečlivě připravené při výuce forem a postupným zjemňováním motoriky) tak děti velmi rychle zvládnou. Postupně jsou děti schopné z písmen skládat slova a naopak poznávat písmena a slova v textu. Co zapíše, dokáže přečíst a to je první krok při vyučování čtení. Dalším z významných prožitků při výuce čtení je darování čítanky vlastnoručně psané rodiči jako velké překvapení.

Čtení je pak v pojetí waldorfské metody znovudobýváním toho, co dítě dříve poznalo celým tělem. A první knihou, kterou si děti samy přečtou, je právě čítanka od rodičů.

Epochové sešity

Děti nepoužívají klasické tištěné učebnice. V epochách používají tzv. epochové sešity, do kterých si samy kreslí a zapisují učivo. Tím si vytvoří vlastní učebnici k danému předmětu. K vlastnoručně napsané a namalované „učebnici“ mají děti vztah. Epochové sešity lépe vyhovují dynamickému a mezipředmětovému propojení výuky. K rozšiřování poznatků používají (ve vyšších ročnících) encyklopedie, atlasy, sbírky úloh (v matematice), odborné články a další literaturu.

Řemesla a pracovní činnosti

V průběhu devítileté školní docházky se děti setkají s rozmanitými rukodělnými činnostmi. Zpracovávají různé druhy přírodních materiálů, které jsou příjemné a ekologické, a tedy bezpečné (vlnu, plst', látky, papír, včelí vosk, hlínu, dřevo, měď). Zároveň se ve vyšších ročnících učí zacházet s ostrými nástroji, uvědomit si jejich sílu, získat k nim respekt. Tím cvičí své motorické schopnosti a nejen, že se stávají stále zručnějšími, ale zároveň posilují svou trpělivost a vytrvalost vedoucí ke zdárnému dokončení díla. Vůli dnes mají mnohé děti velmi oslabenou. Při prvním neúspěchu odkládají práci, která jim přijde složitá nebo je jenom nebaví.

Ve wadorfské škole jsou vedeny k tomu, že proces tvoření je důležitější než výsledek. Ale když dosáhnou uspokojivého výsledku, motivuje je to k další práci.

Umělecké činnosti

Hudba, divadlo, eurytmie, výtvarné činnosti – nejedná se o samostatné předměty, tyto činnosti jsou součástí i předmětů ostatních. Neslouží jen k rozvíjení estetické stránky, ale podporují i další stránky osobnosti: rozumovou, emocionální a sociální.

Pro tyto oblasti zároveň platí, že hbité prsty souvisí s hbitým myšlením. Práce rukama podporuje rozvoj a spolupráci mozkových hemisfér, a tím příznivě ovlivňují racionální část myšlení.

Rytmus

Rytmus je jedním ze základních slov ve waldorfské škole. Říká se, že rytmus nahrazuje sílu. Dává všemu dění řád, řád dává jistotu. A v tomto rytmu, řádu, jistotě se potom může odehrávat ona svoboda zmiňovaná v názvu školy. Je to tedy naprostý opak často zmiňované obavy z jakési anarchie a zdivočení dětí.

Hlavní vyučování má svůj pravidelný rytmus – pozdrav a průpověď, hudebně-rytmickou část, výukovou činnost, zápis do sešitů, vyprávění. V průběhu dne se střídají dynamické a klidové činnosti. Toto střídání pomáhá udržet u dětí soustředění a zároveň mají možnost si vydechnout. Stejně jako denní rytmus opakuje se i rytmus týdenní, pouze se proměňují epochy.

Každý druhý měsíc se odehrává “měsíční slavnost”, kdy si děti z různých ročníků ukazují, čemu se zrovna věnují. Rytmus roku je dán našimi tradičními svátky – Michaelská slavnost, Martinská slavnost, Advent a Vánoce, Tři králové, Masopust, Vynášení Morany, Velikonoce, Letnice. Některé slavnosti se slaví pouze ve škole, jiné probíhají za účasti a pomoci rodičů. Na všechny se však děti společně chystají, zpívají tematické písně, kreslí, vyrábějí, zkrátka prožívají celým tělem.

Jazyky

Výuka cizích jazyků má na waldorfské škole, stejně jako výuka ostatních předmětů, svá specifika. Cizí jazyky se vyučují již od první třídy. Vyučují se dva cizí jazyky, v 1. a 2. třídě zpravidla po dvou hodinách týdně, od 3. třídy je hlavní jazyk vyučován tři hodiny a druhý jazyk dvě hodiny týdně.

V naší škole se vyučuje němčina, která je hlavním jazykem, a angličtina.

Ve výuce cizího jazyka jde především o to, seznámit děti s „duchem“ jazyka. Podstatné je jazyk slyšet, cítit, vnímat. Vnímat, že je jiný, než náš mateřský jazyk. Jinak zní, má jinou strukturu. Proto se děti v prvních ročnících učí zejména básničky, písničky, říkadla, jazykolamy. Učivo je v počátku hodně vázané na skupinu a na situaci, proto když se doma zeptáte svého prvňáka nebo druháka, jak se řekne německy „jablko“, možná vám to neřekne, což ale neznamena, že to neví. Děti si slovíčka osvojují v kontextu a to, že si zpočátku vybaví pojmy z cizího jazyka pouze v prostředí, ve kterém se ho učí, je přirozené. Děti také spíše než jednotlivá slovíčka zpočátku znají a používají celé vazby. Seznamují se s věcmi, které je obklopují a které souvisejí s jejich každodenním životem. Tematické celky jsou např.: barvy, části těla, prostorová a časová orientace, počítání, vybavení třídy, rodina, domov apod.

Jak už bylo naznačeno, nejde o to, aby děti hned uměly spoustu jednotlivých slovíček bez kontextu. Jde o to, aby jazyk „nasály“ a „ohmataly“ si ho. Proto mnohem důležitější než vysvětlování gramatiky a osvojování slovíček je, aby učitel v hodině jazyk používal co nejvíce (ideálně neustále) a měl správnou výslovnost. Mluvit česky v hodinách cizího jazyka by měl pouze tehdy, když vysvětluje gramatiku nebo řeší-li kázeňský problém.

V prvních třech letech výuka probíhá audiovizuálně. Číst a psát začínají žáci částečně ve 3. třídě, systematicky píšou až od 4. třídy, neboť je důležité, aby si osvojili čtení a psaní nejprve v mateřském jazyce. S vědomou výukou gramatiky se začíná od 4. třídy. Žáci přijímají gramatickou strukturu jazyka bezděčně již od počátku. Od 4. třídy dochází k jakémusi třídění, objevování systému, pravidel, přičemž se žáci sami snaží objevit gramatická pravidla konkrétních jevů. Pak je společně formulují, zapíší a procvičují.

I jazyková výuka tematicky navazuje na hlavní vyučování, zohledňují se svátky, také roční období, což nereflktují učebnice vydávané v ucelených řadách. To však neznamena, že se učebnice při výuce jazyka nepoužívají. Učitelé mají k dispozici různé výukové materiály, z nichž čerpají a vytvářejí pro žáky pracovní listy. Kromě toho si žáci vytvářejí své vlastní výukové materiály (sešit s probíranými tématy a gramatikou, slovníček, procvičovací sešit).

Počítače a informatika

Ve škole se má dítě nejprve seznámit s principy fungování počítače, zjistit, že má součástky, co je to program, jak se dá vypnout a k čemu se dá použít. Že neumí nic, co do něj člověk předem nevložil. Pak teprve může začít počítač používat jako nástroj k vykonání práce. V rámci školních osnov je ve waldorfské části školy zařazena výuka výpočetní techniky do 9. třídy. V té době je již dítě schopno mentálně tyto záležitosti uchopit v souvislostech. Počítač je jako soustruh nebo auto – prostředek k práci, nikoliv sám smysl práce. Prostředek k získávání informací, ke komunikaci, ale obsah komunikace již musejí naplnit samy. Učí se vytvořit si zdravý postoj k moderním technologiím, rozlišovat a využívat hodnotu informací, se kterými jsou denně konfrontovány a zpracovávají je přiměřeným způsobem. Většinu věcí, které děti na počítači vytvářejí, umí předem vytvořit i vlastníma rukama (jídelní lístek, plakát, zpěvník...).

Již dříve se však děti seznamují s vývojem informačních technologií a přenosu informací vůbec, například v rámci přednášky či práce s informačními zdroji při zpracování samostatných prací a referátů. Učí se vytvořit si zdravý postoj k moderním technologiím, rozlišovat a využívat informační hodnotu informací, se kterými jsou denně konfrontovány a zpracovávají je přiměřeným způsobem.

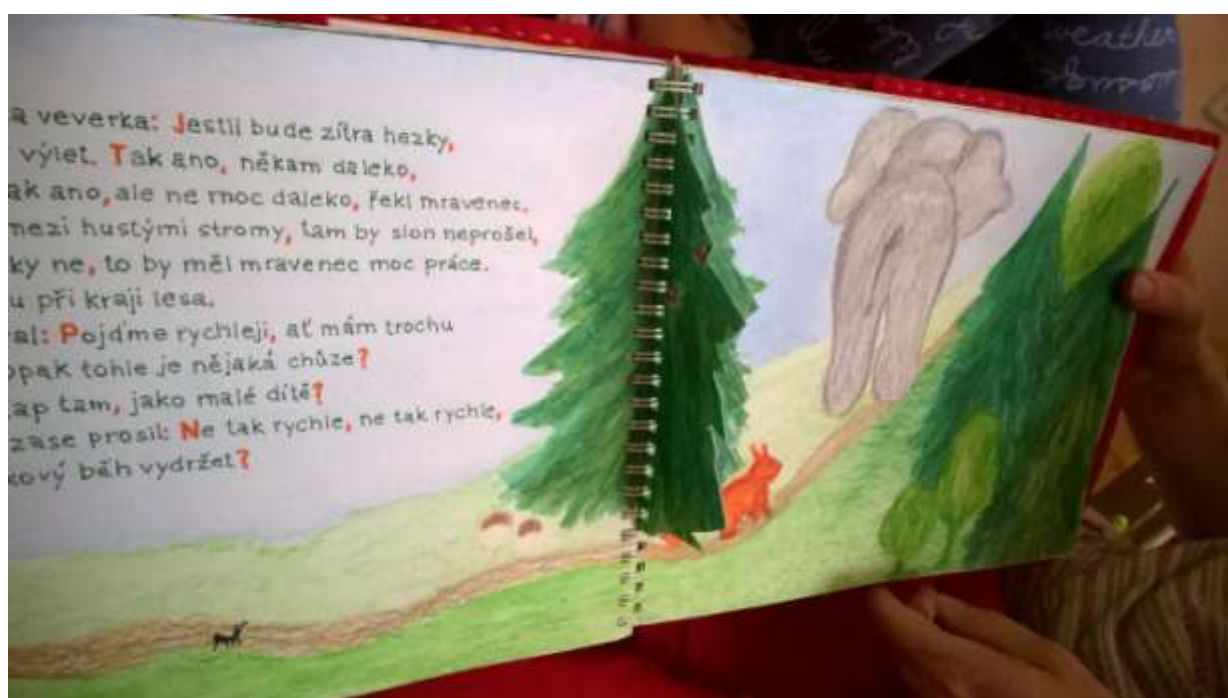

Hodnocení

Ve waldorfské škole se hodnotí zásadně slovně. Nemyslí se tím slovní ekvivalent známek „výborně“, „chvalitebně“, atd. Hodnotí se konkrétní znalost, dovednost, pokrok, sociální vztahy. Např. „...chválím za pravidelné a pečlivě provedené obloučky..., ... škoda, diktát se ti moc nepovedl, ale je vidět, že chyby děláš hlavně z nepozornosti ..., ... chválím domácí přípravu ..., ...vyjmenovaná slova 4 chyby, zdařilá práce...“ Slovní hodnocení tedy hodnotí především to, co dítě umí, kdežto známka dává prvotně najevo, že dítě něco neumí. V 8. a 9. třídě jsou děti hodnoceny i známkami. Je to z důvodu přechodu na SŠ.

Vysvědčení je pochopitelně spíše slohový útvar, ale rodič má detailní a komplexní přehled o pokrocích a nedostacích v probíraném učivu a dalších dovednostech. Stejně je přístupováno k chování a fungování dítěte v kolektivu.

Absence známek může svádět k dojmu, že na waldorfské škole nelze „propadnout“. Pro opakování ročníku však platí to samé, co na ostatních základních školách: dítě může opakovat ročník pouze jednou na prvním stupni a jednou na druhém. Pokud učitelé vyhodnotí okolnosti jako nevhodné pro postup žáka do dalšího ročníku, nechají ho ročník opakovat a známky k tomu nepotřebují. Stejně jako na jiných školách dochází k této situaci spíše výjimečně. Opakování ročníku není trest, spíše jiná šance v jiném kolektivu.

WALDORFSKÁ PEDAGOGIKA A MÉDIA

Waldorfská pedagogika přistupuje k mediím stejně jako k ostatním jevům světa, o kterých učí: snaží se, aby o nich žáci získali co nejvšestrannější zážitek (tj. nejen rozumový) a zároveň byli co nejvíce aktivními činiteli. Odhaluje žákům podstatu médií a přístrojů, které je zprostředkovávají. Zároveň však je učí nejen přístroje ovládat (a stávat se tak konzumenty mediálního obsahu), ale zejména být samotnými tvůrci: žáci tvoří rozhlasové pořady, filmy, programují.

Zásadní – stejně jako ve všech ostatních případech, je správné načasování této výuky, tak aby odpovídala celkovému vývoji žáka. Proto waldorfská pedagogika zařazuje mediální výchovu do doby, kdy jsou v žácích dostatečně silně rozvinuty síly racionálního a kritického myšlení, tedy až po nástupu puberty. Velká část mediální výchovy, jak byla výše načrtnuta, se tak odehrává na středním vzdělávacím stupni.

Pokud jde o konzumaci médií (hraní počítačových her, sledování videopořadů na internetu/počítačích/ tablet/TV, apod.) dětmi, zejména pak předškolními a žáky základní školy, zastává waldorfská pedagogika pevně názor, že jde, z hlediska zdravého vývoje dítěte, obecně o škodlivý jev. Tento názor s ní sdílí stále více odborníků a odborných asociací, ale i ta část široké veřejnosti, které bez předsudků vnímá změny, kterými prochází naše společnost v posledních letech.

Vystavování dětí mediím má jediný zásadní přínos, kterým je získání „volného“ času pro rodiče. Na vlastní děti mají média v souhrnu negativní vliv. Nejde jen o extrémní, nikoli však až tak neobvyklé, jevy jako je získání závislosti na počítačových hrách, nebezpečí všeho druhu číhající na internetu, ale o negativní vliv konzumace médií na každé dítě, které je jim vystavováno.

Jde jak o dopady na fyzické (riziko obezity, zrakové problémy, nedostatek podnětů pro rozvoj jemné a hrubé motoriky), tak psychické zdraví (riziko emociální oploštěnosti, potlačení rozvoje vůle, kreativity, sociálních dovedností), ale i o to, že dítě konzumací médií nenávratně ztrácí drahocenný čas, který v této době mělo věnovat rozvoji svých sil, schopností a dovedností.

Waldorfští, stejně jako všichni ostatní, pedagogové při své práci zřetelně na dětech poznávají ty, na které působí negativní vliv médií, a ty, která mu vystavována nejsou. S nezasaženými dětmi lze pak výrazně lépe a radostněji pracovat.

Životní styl dítěte celkově, a i ve vztahu k mediím, má plně ve svých rukou rodič, nikoli žák. Waldorfská škola očekává, že rodiče jejich žáků, stejně jako v jiných oblastech, budou respektovat i výše popsaný pohled na média a jejich konzumaci a budou se snažit vliv médií na žáky minimalizovat. Pro předškolní děti je ideální absolutní mediální abstinence. Zavádění médií do života školáků by mělo být opatrné a postupné, zejména pokud jde o uvedení do světa počítačových her, vystavování

obsahům, které nejsou vhodné jejich věku (filmy, zpravodajství apod.), uvolňování přístupu na internet (zejména pak povolení neomezeného přístupu na internet, ke kterému by mělo dojít v co nejvyšším věku).

Základní škola Dědina obsahuje jak waldorfské, tak klasické třídy. Školní řád (stav v roce 2017/18) ještě umožňuje, pokud tak jsou nastavena třídní pravidla, používání mobilů během přestávek. Nicméně waldorfské třídy jednoznačně preferují maximální odklad pořizování telefonů žákům, a to jak „hloupých telefonů“, tak zejména „chytrých“, a zákaz jejich používání bez svolení pedagoga na půdě školy a během školních akcí.

DUCHOVNÍ STRÁNKA

Waldorfští učitelé usilují o výchovu svobodných lidí, nevštěpují jim tedy určitý světový názor. Jde jim o rozvinutí vloh dětí do té míry, aby byly v dospělosti schopné vlastní orientace a vlastního úsudku. K tomu ještě mimo obvyklých pedagogických, psychologických, sociologických znalostí používají znalosti o celistvé bytosti člověka vycházející z antroposofie.

Tak, jako evropská kultura stojí na třech pilířích – na křesťanství, judaismu a antice, tak z nich vychází i waldorfská pedagogika. Ačkoliv učitelé s určitými duchovními principy pracují, dětem nejsou vštěpovány žádné konkrétní náboženské představy ve výuce se používají motivy běžně známé z naší kulturní tradice. Ve třídě ostatně nevisí ani portrét prezidenta ani kříž.

NAŠI RODIČE

Vztahy mezi rodiči a učiteli jsou v naší škole mnohem osobnější. Ověřili jsme si, že otevřené vztahy mezi rodiči a učiteli, umění komunikace a snaha o vzájemné pochopení je to, co bychom měli pěstovat a mít stále na paměti. I to je jeden z důvodů, proč jsou třídní schůzky častější. Jako v každém společenství se občas nějaká potíž objeví, není jich však mnoho. Pokud se vyskytnou komplikace, které není možné vyřešit standardními cestami, je možné použít Kruhu důvěry (více informací o něm naleznete na <http://www.waldorfdedina.cz/nase-skola/kruh-duvery/>).

Práce

Ve waldorfské škole se pořádá spousta akcí, které sice nejsou většinou v době výuky, přesto s ní úzce souvisí. Slavnosti, jarmarky apod. souvisí s rytmem roku (viz heslo rytmus). Některé z těchto aktivit, které se odehrávají během vyučování, jsou pouze v režii školy, jiné, které jsou pro širší i mimoškolní veřejnost vyžadují spolupráci nás rodičů. Každý přispívá podle svých možností a schopností. Bereme to tak, že vynakládáme energii pro naše děti, máme příležitost k neformálnímu setkání a poznání jak ostatních rodičů, tak učitelů. Leckdo si přitom vyzkouší a naučí se něco nového. Také jsme si vědomi toho, že waldorfský učitel má „naloženo“ ještě více, než ostatní učitelé. Tím, že si rodiče rozprostřou ostatní nutnou práci mezi sebe, nechávají učiteli klid na odbornou pedagogickou práci s našimi dětmi. Tímto vzniká živé společenství, což považujeme za pravé bohatství waldorfské školy. V každé třídě jsou pochopitelně zastoupeni rodiče aktivnější i pasivnější, ti zcela noví s těmi zkušenějšími apod. Umíme si navzájem pomoci, či poradit, někteří pomohou ve škole, jiní vytvoří něco v klidu svého domova, jiní mohou pomoci finančně, jiní dají k dispozici své profesní dovednosti – a ono to nakonec vždycky klapne.

Organizace akcí

Různé třídy mají na starosti organizaci různých slavností a akcí běhu roku. V nižších třídách je velká část práce ještě na rodičích, ve vyšších čím dál více přechází na žáky. 1. třída organizuje Michaelskou slavnost pro svoji třídu, 2. třída Michaelskou slavnost pro svoji třídu a Adventní slavnost pro 1.-3. třídu, 3. třída má na starosti Adventní a Velikonoční jarmark a Letniční slavnost pro 1.-3. třídu (ve spolupráci s nižšími ročníky). Rodiče také pomáhají v projektu „Stavba domu“ a „Ze zrna chléb“, který se protáhne až do 4. třídy, 5. třída se věnuje Olympijským hrám, 6. třída pořádá v souvislosti s epochou dějepisu středověkou slavnost na Točníku, 8. třída nacvičuje divadelní představení, 9. třída zpravidla pořádá ples (není každoročně).

Třídní schůzky

Třídní schůzky probíhají pravidelně podle potřeb třídy přibližně jednou za měsíc. Neslouží k tomu, aby se detailně rozebíral prospěch jednotlivých žáků (na to jsou individuální konzultace), ale aby rodiče věděli, co mají děti v uplynulém období za sebou, co je čeká, jaká je atmosféra ve třídě, co je potřeba zorganizovat. Slouží k podpoře a interakci mezi rodiči i učitelem, k výměně zkušeností. Učitel také přibližuje teoretické zákulisí práce ve třídě – drobný vhled do waldorfské pedagogiky. Některé věci si tak mohou rodiče vyzkoušet na vlastní kůži, ruce, nohy...

Každý někdy začínal

Určitá nejistota některých rodičů, zda ve všech těch novinkách mezi těmi ostřílenými obstojí, není vůbec nutná. Ona „ostřílenost“ nepřišla zčistajasna, byli jsme na tom podobně, jen třeba o pět či deset let dříve. Je především výsledkem ochoty ke sdílení, budování vztahů a sbírání zkušeností. Pokud má někdo více než dvě děti, logicky stráví v blízkosti školy poměrně dost času – tyká si s některými učiteli, na každé slavnosti se podílí několikrát, vymýšlí zlepšováky apod. Věřte, že právě tito rodiče jsou ti, kteří vám rádi podají pomocnou ruku, budete-li ji potřebovat.

Vzdělávání rodičů

Pokud mají rodiče zájem, mají poměrně bohatou škálu možností získat hlubší vhled nejenom do waldorfské pedagogiky, ale i do témat souvisejících s vývojem dítěte či antroposofického pohledu na svět. Škola pořádá dny otevřených dveří s možností účasti ve výuce, různé přednášky či semináře s rozličným zaměřením. Např. připravenost předškoláka, co nás ve waldorfské škole čeká, informační technologie, puberta, rubikon nebo různá další témata. Další přednášky a semináře s odpovídajícím obsahem jsou pořádány např. ve waldorfské škole v Jinonicích, v Obci křesťanů, mateřské škole Dusíkova na Petřinách či v prostorách anthroposofické společnosti v Břevnově. Škola disponuje malou rodičovskou

knihovnou, další literaturu je možné si vypůjčit v odborné knihovně v mateřské škole Dusíkova na Petřinách či v síti veřejných knihoven.

Spolek rodičů Waldorfská aktivita, z.s. (WA)

Spolek rodičů Waldorfská aktivita vznikl jako sdružení rodičů žáků waldorfských tříd ZŠ Dědina. Jeho cílem je všestranně podporovat chod školy a dát této podpoře formální rámec. Z právního hlediska se jedná o zapsaný spolek řízený valnou hromadou svých členů a v mezidobí volenou výkonnou radou. Členem WA se stává minimálně jeden z rodičů žáka školy. Ve skutečnosti je základem společenství rodičů, kteří jsou odhodláni ve své waldorfské škole pomoci vytvářet, organizovat, rozvíjet a zlepšovat školní život.

Jako každou jinou společenskou činnost, je třeba i společnou snahu koordinovat - stanovovat společné cíle, plánovat a organizovat se. K tomu slouží pravidelné schůzky (1x měsíčně) těch, kteří chtějí spolurozhodovat, kam napřít síly. Na těchto schůzkách neplatí formální funkce, ale jediné pravidlo: všichni, kdo mají zájem, se mohou schůzi zúčastňovat a na nich rozhodovat, ať už jsou jmenovanými členy výkonné rady nebo ne. Každý hlas a především dobrá vůle a schopnost reálné činnosti jsou hybnou silou WA.

Více informací je možné nalézt na webových stránkách WA :

<http://www.waldorfdedina.cz/waldorfska-aktivita/>

Na závěr

“Waldorfská škola se neptá v první řadě na to, co by všechny děti měly znát a umět v 1., 2. nebo 5. třídě podle abstraktních předpisů, ale především se ptá na to, co se ve kterém období v dětech rozvíjí a co je nutné v nich podpořit. Školní vzdělávání chápou waldorfské školy jako vývojovou pomoc, jako podporu vývoje.”

Tomáš Zdražil

Prof. PhDr. Tomáš Zdražil je docentem Svobodné vysoké školy pro waldorfskou pedagogiku ve Stuttgartu a dříve byl dlouholetým učitelem Waldorfské školy v Semilech

ANTHROPOSOFICKÉ OKÉNKO

Z řečtiny: anthrósos = člověk a sofia = moudrost.

Ve srovnání s antropologií, která je čistě fyzickou naukou o člověku, znamená anthroposofie vědění o člověku, které je prostoupeno duchem. Steiner pochopil a zprostředkoval vnímání člověka jako trojčlenné bytosti s tělem, duší a duchem. To je jeden z jeho velkých příspěvků k tomu, aby člověk nově porozuměl sám sobě.

Dnes je antroposofická filozofie prakticky využívána ve waldorfských školách, při alternativním způsobu hospodaření (biodynamickém zemědělství), v antroposofické medicíně, architektuře a v etickém bankovníctví (sociální alternativa bankovních půjček a investic).

Rudolf Steiner

* 27. 2. 1861 – † 30. 3. 1925,
rakouský filozof, zakladatel anthroposofie.

Steiner nejprve studoval na Vysoké škole technické ve Vídni. Hlavními obory byly matematika, přírodopis, chemie, fyzika. Potřeba ujasnit si vztah mezi nitrem a vnějškem, duchem a přírodou ho stále více přiváděla k filosofii, jejíž přednášky navštěvoval na vídeňské universitě.

Na základě hlubokých vědomostí z mnoha různých oborů ve spojení s filosofií a vlastními duchovními zkušenostmi vytvořil Steiner duchovní vědu, nazvanou později anthroposofie. Její představení světu a její šíření vyžadovalo rozsáhlou přednáškovou činnost. Steiner přednášel pro veřejnost i pro příslušníky hnutí, které kolem něho vznikalo ve všech velkých městech Německa a stále častěji i v zahraničí: ve Francii, Švýcarsku, Holandsku, Skandinávii, Rakousku, Anglii atd. Na základě přibývajících zkušeností dával Steiner také stále více impulzů pro praktické využívání svých duchovněných poznatků. Později založil Anthroposofickou společnost, která má své mezinárodní sídlo, tzv. Goetheanum v Dornachu ve Švýcarsku.

Zdroj a další informace: <http://www.anthroposof.cz>

DOPORUČENÁ LITERATURA

Carlgren, Frans; Klingborg, Arne: **Výchova ke svobodě**. Baltazar, Praha 1991.

Hradil, Radomil: **Výchova a zdraví našich dětí** – esenciální kniha pro rodiče. Fabula, Hranice 2007

Koepke, Hermann: **Tři stupně ve vývoji školního dítěte** (praktické podněty pro rodiče a pedagogy). AWŠ, Praha 2013.

Kranich, Ernst Michael: **Waldorfské školy**. Opherus, Praha 2000.

Lievegoed, B. C. J. **Vývojové fáze dítěte**. Baltazar, Praha 1992

Pol, Milan: **Waldorfské školy: izolovaná alternativa nebo zajímavý podnět pro jiné školy?** Masarykova Univerzita Brno 1996.

Ronovský, Vít: **Anthroposofické pojetí světa a člověka jako základní východisko waldorfské pedagogiky**. Fabula, Hranice 2011.

Rýdl, Karel: **Reformní praxe v současných školských systémech**. SPN, Praha, 1990

Selg, Peter: **Duchovní jádro waldorfské školy**. AWŠ ČR, Praha 2011.

Sleigh, Julian: **Rodičovský průvodce dospíváním**. Fabula, Hranice

Steiner, Rudolf: **Praktický výcvik myšlení**. Baltazar, Praha 1993.

Steiner, Rudolf: **Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky**. Opherus, Praha 2003.

Steiner, Rudolf: **Výchova dítěte a metodika vyučování**. Baltazar, Praha 1993

Steiner, Rudolf: **Waldorfská pedagogika, metodika a didaktika**. Opherus, Semily 2003.

Steiner, Rudolf: **Waldorfská pedagogika, seminární hodiny a přednášky k učebnímu plánu**. Opherus, Semily 2006.

Zuzák, Tomáš: **Hledání vztahu jako základ pedagogiky**. Fabula, Hranice 2004.

Kolektiv autorů Pedagogické sekce při Goetheanu: **Utváření výuky v první až osmé třídě**. Ostravská univerzita, Ostrava 1998.

Wirz, Daniel. **Výchova začíná vztahem**. Akademické nakladatelství Cerm, Brno.

Časopis **Člověk a výchova** : časopis pro waldorfskou pedagogiku. Asociace waldorfských škol, Praha

Webové odkazy:

<http://www.waldorfdedina.cz/>

<http://www.eurytmie.cz/>

<http://www.anthroposof.cz/>

<http://www.iwaldorf.cz/>

<https://www.franesa.cz/>

[http://www.alternativniskoly.cz/ /](http://www.alternativniskoly.cz/)

<http://www.akademietabor.cz/>

<http://waldorfsky-seminar-praha.webnode.cz/>

<http://www.waldorf-international.org/>

Autoři ZŠ Svobodná v Písku: Karolína Kubíková, Kateřina Čápová, Kristýna Potřebová, Veronika Kropáčková, Dagmar Hovorková, Robert Žák

Upravili rodiče z waldorfských tříd ZŠ Dědina: Jitka a Jan Krejčí

Fotografie: Richard Slaba (titulní strana), www.geistesleben.de/ (fotografie Rudolfa Steinera), Jan a Jitka Krejčí